

**FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA**
UNIVERZITET U SARAJEVU
MCMXLIX

Esej iz predmeta „Medijska kultura“

Naslov:

Filmska umjetnost u bh. medijskoj kulturi

Student:

Samra Nevesinjac
1052/II-K
Žurnalistika/komunikologija
II ciklus studija

Mentor:

Prof. dr. Fahira Fejzić-Čengić

April/travanj 2021. godine

Filmska umjetnost u bh. medijskoj kulturi

Sažetak

Bosna i Hercegovina je kroz historiju prošla kroz različite tranzicije koje su utjecale na oblikovanje bosanskohercegovačkog identiteta i stvaranju specifične medijske kulture. Važan dio u kulturnoj baštini predstavlja i filmska umjetnost Bosne i Hercegovine, koja se razvijala uporedo sa svjetskim razvojem, što svjedoči kraj 19. stoljeća, kada dolazi do prvih filmskih projekcija širom svijeta, pa tako i u glavnom gradu Sarajevu, a zatim i u ostalim većim gradovima BiH. Ubrzo se osnivaju i prva stalna kina, te prva filmska preduzeća. Period nakon Drugog svjetskog rata obilježen je revolucionarnom i ratnom tematikom što pokazuju i poznati filmovi: „Sutjeska“, „Bitka na Neretvi“, „Valter brani Sarajevo“. U sastavu Jugoslavije Bosna i Hercegovina doživljava kulturni napredak i preobražaj, a na polju filma se osnivaju različite filmske komisije i savezi, kao i filmska preduzeća. U ovom periodu su se istakli i prvi bosanskohercegovački filmovi, glumci, režiseri, scenaristi, producenti, scenografi. Veliki razvoj filmske umjetnosti i medijske kulture je prekinut ratom u BiH početkom 90-tih godina, nakon čega je fokus bio na obnavljanju kulture i kreiranju samostalnog filmskog izraza. Tome svjedoče filmski uspjesi početkom 2000-tih godina, kao što je film „Ničija zemlja“ u režiji Danisa Tanovića koji je dobio Nagradu Američke filmske akademije Oscar za najbolji strani film 2002. godine. Današnja filmska umjetnost u Bosni i Hercegovini možemo reći da je zanemarena, pravni okvir nije adekvatno regulisan, stanje je znatno lošije u odnosu na prijeratni period.

Ključne riječi: film, umjetnost, kinematografija, medijska kultura.

Film art in BiH media culture

Summary

Throughout history, Bosnia and Herzegovina has gone through various transitions that have influenced the formation of Bosnia and Herzegovina's identity and the creation of a specific media culture. An important part of the cultural heritage is the film art of Bosnia and Herzegovina, which developed in parallel with world development, as evidenced by the end of the 19th century, when the first film screenings took place around the world, in the capital Sarajevo and then in other major cities in BiH. The first permanent cinemas and the first film companies were soon established. The period after the Second World War was marked by revolutionary and war themes, as shown by the famous films: "Sutjeska", "Battle of the Neretva", "Walter defends Sarajevo". As part of Yugoslavia, Bosnia and Herzegovina is experiencing cultural progress and transformation, and in the field of film, various film commissions and associations are being established, as well as film companies. In this period, the first Bosnian films, actors, directors, screenwriters, producers, set designers stood out. The great development of film art and media culture was interrupted by the war in BiH in early 1990s, after which the focus was on renewing culture and creating independent film expression. This is evidenced by film successes in the early 2000s, such as the film "No Man's Land" directed by Danis Tanovic, which won the American Film Academy Award for Best Foreign Language Film in 2002. Today's film art in Bosnia and Herzegovina is neglected, the legal framework is not adequately regulated, the situation is much worse compared to the pre-war period.

Key words: *film, art, cinematography, media culture.*

Sadržaj

1.	1. Uvod	1
2.	2. Filmska umjetnost u bh. medijskoj kulturi	2
3.	2.1. <i>Kratka historija razvoja filma i filmske umjetnosti na prostoru BiH</i>	2
4.	2.2. <i>Razvoj filmske umjetnosti u BiH poslije Drugog svjetskog rata</i>	3
5.	2.3. <i>Filmska umjetnost u BiH tijekom 90-tih i početkom 2000-tih godina</i>	4
6.	2.4. <i>Pravni i institucionalni okvir za regulaciju i podršku filmskoj djelatnosti u BiH</i>	6
7.	2.5. <i>Filmski festivali u BiH</i>	7
8.	Zaključak	8
9.	Korištena literatura	9

1. Uvod

Bosna i Hercegovina je prepoznatljiva po svojoj specifičnoj kulturnoj baštini i kulturnom identitetu, koji je gradila kroz historiju. U razvoju medijske kulture i filmske umjetnosti Bosna i Hercegovina, od kraja 19. stoljeća pa sve do danas, se prilagođavala različitim kulturnim, političkim, tehnološkim, ekonomskim, demografskim i sličnim utjecajima. „Savremeni bosanskohercegovački identitet pomoću medijske kulture pokazuje se kao embrij postojećih i nadolazećih društvenih odnosa i snaga, koje su kao neka vrste borbe, ili prije, neka vrsta povijesne, dijahronijske i sinhronijske tranzicije, kao trajne karakteristike bosanskohercegovačkog kulturalnog bića.“ (Fejzić-Čengić, 2009:6)

U eseju su prikazani osnovni historijski periodi koji su bitni za razvoj filmske umjetnosti na prostoru Bosne i Hercegovine. Početak rada predstavlja prikaz kratke historije razvoja filma općenito, a zatim i njegovog razvoja i oblikovanja u BiH. Odmah poslije toga slijedi prikaz stanja filmske umjetnosti u bh. medijskoj kulturi nakon Drugog Svjetskog rata, gdje pod utjecajem Jugoslavije Bosna i Hercegovina razvija svoj kulturni izraz, ali nažalost ostaje i zanemarena na tom polju, za razliku od ostalih država SFRJ. Spomenute su značajne organizacije, preduzeća, savezi, kao i filmovi, ali i istaknuti filmski stvaraoci iz tog perioda. Početkom 2000-tih je prikazan oporavak bosanskohercegovačke kulture i nove smjernice u sektoru filmske umjetnosti, međutim uglavnom sa ustaljenom ratnom tematikom.

Kraj eseja je vezan za pravni okvir koji se tiče kinematografije u Bosni i Hercegovini, a zatim su spomenuti i glavni bosanskogercegovački filmski festivali, te zaključno razmatranje o filmskoj umjetnosti u bh. medijskoj kulturi.

2. Filmska umjetnost u bh. medijskoj kulturi

2.1. *Kratka historija razvoja filma i filmske umjetnosti na prostoru BiH*

Film¹, sedma umjetnost ili umjetnost pokreta slika, svoj najveći razvoj ostvaruje tijekom 19. i 20. stoljeća. Osnovni principi današnje projekcije filmove potiču iz Kine, kada je prvi oblik filma predstavljen na prozirnomoj platnu.

Kada je riječ o razvoju filma i kinematografije, na koje su utjecale različite društvene i kulturne promjene, te naravno tehnološki razvoj kao jedan od osnovnih uslova razvoja filmske umjetnosti i industrije, mogu se izdvojiti sljedeće ključne godine: 1889. godine Louis Aimé Augustin Le Prince konstruirao je prvu filmsku kameru, 1888. godine Alva Edison, je izumio prvi projektor, odnosno uređaj kinetoskop, i osnovao prvi studio za snimanje, 1892. godine je snimljen prvi film za koji je zaslužan Skladanowsky, 1895. godine braća Lumière predstavljaju novi uređaj - kinematograf, koji je istovremeno bio kamera, uređaj za kopiranje i projektor. Upravo ovaj dan, 28. decembar 1895. godine, kada se održala prva projekcija filma u Parizu, smatra se rođendanom kinematografije i začetak razvoja svjetskog filma.

Prva filmska predstava na prostoru Bosne i Hercegovine je održana 27. jula 1897. godine u Sarajevu uz pomoć Edisonovog kinematografa, na tadašnjem Cirkusnom trgu, na području današnje Skenderije, na kojem su se održavale značajne kulturne manifestacije. Projekcije su trajale u periodu od trinaest dana, tačnije od 27. jula do 8. augusta 1897. godine, a uglavnom su se sastojale od prikaza prirodnih pejzaža, dječijih igara, trke konja, šaljivih scena u vrtu, zbivanja na željezničkoj stanici ... Drugo gostovanje putujućeg kina bilo je već u decembru iste godine u Sarajevu. Početkom aprila 1905. godine u Mostaru gostuje „Kosmograf“ iz Diseldorfa koji prikazuje filmove iz rusko-japanskog rata. U ljeto 1906. godine u Sarajevu na spomenutom Cirkusnom trgu, započinju projekcije filmova kinematografa Edisona, a između ostalog održana je i projekcija filma „Polazak debelih gospođa iz Sarajeva“. „Prvo stalno kino u Sarajevu, Edison Amerikan Bioskop, otvara 1907. Talijan Giovanni Fabris (1911. kino je do temelja izgorilo, zajedno s filmovima i kino-aparaturom). Sljedeće godine građevinski poduzetnik Albert Mec (Metz) sa sestrom Paulinom Valić (Walits) podiže prvo stalno kino, koje će 21. septembra 1912. početi djelovati kao Apollo Kino-Theater (današnje kino Partizan). Slijedi otvaranje i dr. kina, stalnih dvorana i u Mostaru, Banjoj Luci i Tuzli.“ („JUGOSLAVIJA“ , Filmska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2019., <https://filmska.lzmk.hr/natuknica.aspx?ID=2522> , pristupili: 10.04.2021.) . U velikoj dvorani Društvenog doma je 1909. godine otvoreno tzv. „Svjetsko kino“ (The world of kino), dok već naredne godine počinje s radom prvo domaće distributersko-prikazivačko preduzeće „Taumatograf“.

¹ Film, kao riječ potječe od engl. film, što već od XI. st. znači opna, kožica, staroengl. fylmen. Korijensku i značenjsku svezu potvrđuje i staronjem. fell (životinjska koža s dlakom, krzno), upravo kao i staroengl. aeg-gelma (kožica, opna na jajetu) i fell (koža) te staroislandska sličnoznačnica fjall. („Film“, Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=19597> , pristupili: 10.04.2021.)

Antun Valić, pionir bosanskohercegovačke kinematografije i direktor najvećih kina u Sarajevu Apolo i Imperijal, proizvodi prve domaće dokumentarne filmove 1913. godine, među kojima kao prvi predstavlja film „Sarajevo“ . U periodu Prvog svjetskog rata Bosna i Hercegovina je imala oko 20 stalnih kina. Prvi zvučni kratki igrani film „Ljubav u Sarajevu“ snimljen je 1936. godine čiji su autori Nikola Drakulić i Edo Ljubić. Bosna i Hercegovina sve više postaje atraktivna lokacija za snimanje filmova stranih filmskih ekipa, među kojima se ističe Amerikanac Charles Herbert sa nekoliko filmova koji su snimljeni za kompaniju Fox. Za vrijeme Drugog svjetskog rata snimaju se nacistički propagandni filmovi, a 1943. godine je formirana i prva partizanska filmska ekipa, čiji je snimljeni materijal nažalost uništen.

2.2. Razvoj filmske umjetnosti u BiH poslije Drugog svjetskog rata

Bosna i Hercegovina ulazi u sastav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 1943. godine, te kao Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina postoji sve do 1992. godine. Samim pristupom novoj evropskoj sili, što je bila Jugoslavija, Bosna i Hercegovina razvija medijsku kulturu u apsolutno drugom pravcu za razliku od one koja je postojala u prethodnom periodu, a samim tim otvaraju se nova „vrata“ filmskoj umjetnosti i bosanskohercegovačkoj kinematografiji.

Već 1945. godine, osnovana je Podružnica za BiH Državnoga filmskog preduzeća DFJ, dok naredne godine je osnovano i Preduzeće za raspodjelu filmova. Početkom 1947. godine u Bosni i Hercegovini je osnovana prva Komisija za kinematografiju BiH, čiji predsjednik je bio Moni Finci. Aleksandar Vešligaj, Vitomir Stašević i Jan Beran su izvršili prvo samostalno snimanje u historiji kinematografije BiH, pod nazivom „Filmski mjesečnik“. Osnovano je i preduzeće za proizvodnju filmova „Bosna film“ , a 1951. godine i filmski studio pod istim nazivom. Kao glavni konkurent, a istovremeno i saradnik, 1953. godine je osnovan i „Studio film“. Predstavljani su prvi dokumentarni filmovi „Omladinska pruga Šamac-Sarajevo“ i „27. juli“. Savez filmskih radnika Bosne i Hercegovine je formiran 1950. godine. U ovom razdoblju ističe se bosanskohercegovački igrani film „Major Bauk“, čiji je scenarij napisao Branko Ćopić, u režiji Nikole Popovića, prvi (kratki) film sarajevskog autora „Na granici“ iz 1951. godine, iza kojeg stoji Boško Kosanović, ističu se dokumentaristi Žika Ristić, Pjer Majhrovski, Hajrudin Krvavac, Gojko Šipovac i Toma Janić koji se za prostor u tadašnjoj bosanskohercegovačkoj medijskoj kulturi izborio sa filmom „Crni biseri“ iz 1958. godine. Godine 1953. se formira „Kinema“, preduzeće za nabavu, iznajmljivanje i prikazivanje filmova. Udruženje filmskih radnika BiH je 1960. godine osnovalo „Sutjeska film“ preduzeće za proizvodnju kratkometražnih i dokumentarnih filmova. 60-tih godina su debitirali filmovi poput: „Komad plavog neba“, „Velika turneja“, „Kapi, vode, ratnici“, „Mačak pod šljemom“, „Kozara“, „Narodni poslanik“, „Vrtlog“, „Sretni umiru dvaput“, „Zlatna praćka“, „Quo vadis Živorade“, „Sunce tuđeg neba“ , „Uđi, ako hoćeš“. Jugoslovenski partizanski film „Bitka na Neretvi“ u režiji Veljka Bulajića je premijerno prikazan 1969. godine i nominovan je za Oskara za najbolji film na stranom jeziku.

Jedan od najpopularnijih i najznačajnih filmova partizansko-ratne tematike je „Valter brani Sarajevo“ u režiji Hajrudina Krvavca, koji je snimljen 1972. godine. Na Festivalu u Krakovu glavnu nagradu – Zlatnog zmaja je dobio dokumentarac Zlatka Lavanića „Jedan dan Raiku Maksima“ iz 1976. godine. Prvijenac Emira Kusturice film „Sjećao li se Doli Bel?“ osvaja nagradu Srebrni lav na Filmskom festivalu u Veneciji, koji je označio početak njegove uspješne režijske karijere i velikog doprinosa bosanskohercegovačkoj filmskoj umjetnosti. Već 1985. godine njegov film „Otac na službenom putu“ osvaja Zlatnu palmu za najbolji film na Filmskom festivalu u Kanu, dok 1989. osvaja narednu veliku nagradu za najbolju režiju za film „Dom za vješanje“ na Filmskom festivalu u Kanu. Uz navedene filmske stvaraoce koji su oblikovali filmsku umjetnost u bh. medijskoj kulturi, ističu se i : scenaristi Stevan Bulajić, Zuko Džumhur, Sead Fetahagić, Luka Đaković, Abdulah Sidran, Duško Trifunović, Luka Pavlović, Meša Selimović; glumci Nada Đurevska, Ranko Gučevac, Suada Kapić, Husein Čokić, Zaim Muzaferija, Zijah Sokolović, Ante Vican; snimatelji Zijah Bačvić, Đorđe Jolić, Nenad Jovičić, Ognjen Milićević, Mustafa Mustafić, Dragan Resner; scenografi Milorad Čorović, Vlado Brankavić, Džemo Česović, Munib Biser; autor crtanih filmova Stanislav Bušić, te mnogi drugi.

U Sarajevu je 1950. godine formirano filmsko preduzeće „Gradski bioskopi“, koje se kasnije preimenovalo u „Sarajevo film“. U Sarajevu je početkom 60-tih otvorena i Dvorana Jugoslovenske kinoteke. Sve se više pažnja posvećuje i promovisanju filmske kulture, kao i na stvaranje novih kadrova za obuku i obrazovanje koji su vezani za filmsku umjetnost i produkciju. Akademija scenskih umjetnosti u Sarajevu je otvorena 1981. godine, koja je na početku imala samo odsjek za glumu, dok se vremenom pojavljuju i drugi odsjeci poput odsjeka za dramaturgiju, režiju, produkciju. U Sarajevu se krajem 1960-tih godina, tačnije 1967. godine pojavljuje filmski časopis „Sineast“, koji su osnovali mladi članovi Kino kluba „Sarajevo“ Nikola Stojanović, Mirko Komisar, Velimir Stojanović, Zlatko Lavanić i Amir Hadžidedić.

2.3. Filmska umjetnost u BiH tijekom 90-tih i početkom 2000-tih godina

Bosanskohercegovačka filmska umjetnost, svoj pravi izraz dobija nakon raspada Jugoslavije i formiranja samostalne Bosne i Hercegovine 1992. godine. Nažalost, početak 90-tih godina je obilježio rat u Bosni i Hercegovini, koji je uzrokovao velike političke, ekonomske, demografske posljedice, a istovremeno utjecao i na razvoj bh. medijske kulture.

U periodu od 1992.-1995. snimaju se dokumentarni filmovi o svakodnevnom životu pod opsadom. Mnogi filmovi, domaći i strani su nastali u poslijeratnom periodu, te prikazuju različite priče u vezi rata u Bosni i Hercegovini. Kao primjere takvih filmova, mogu se navesti: film „Before the Rain/Prije kiše“ Milča Mančevskog iz 1994. godine, u kojem glavnu ulogu igra Rade Šerbedžija, španski film „Territorio Comanche/Teritorija Komanča“ (1997. godina), poljski film pod nazivom „Demons of War/Demoni rata“ iz 1998. godine, te različiti filmovi koji su emitovani početkom 2000-tih godina., od kojih se izdvajaju: „The Hunting Party/Lov u Bosni“ (2007.), „In the Land of Blood and Honey/U zemlji krvi i meda“ (2011.) sa Angelinom

Jolie, koji je dobio i cijenjenu nagradu Srce Sarajeva. Jedan od svjetski poznatih filmova je „Welcome to Sarajevo/Dobrodošli u Sarajevo“ Michaela Winterbottoma iz 1997. godine, koji prati priču novinara Michaela Nicholsona o svakodnevnicima grupe stranih novinara u opkoljenom Sarajevu. Godine 1994. je osnovana Javna ustanova Kinoteka Bosne i Hercegovine za arhivske, istraživačke i prikazivačke djelatnosti, čiji filmski materijal se proglasio nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Pored značajnog filmskog materijala koji čini dio kulturne baštine BiH, sačuvani su, između ostalog, i plakati domaćeg filma "Bitka na Neretvi" čiji je autor slikar Pablo Picasso i plakati filmova „Most“ (1969) i „Valter brani Sarajevo“ iz Kine. Sarajevo film festival je pokrenut pred kraj četverogodišnje opsade Bosne i Hercegovine, a danas predstavlja jedan od najznačajnijih i velikih filmskih festivala u Evropi. Prvo poslijeratno art house kino „Meeting point“ je otvoreno 1996. godine. Fondacija za kinematografiju Sarajevo je osnovana 2002. godine s ciljem obezbjeđivanja sredstava za stimulisanje, razvoj i unapređivanje filmskog stvaralaštva, filmske proizvodnje i poduzetništva. Počeci 2000-tih godina su obilježeni velikim uspjesima bosanskohercegovačkih filmskih stvaralaca, među kojima se ističe film „Ničija zemlja“ u režiji Danisa Tanovića koji je osvojio nagradu Oskar za najbolji film na stranom jeziku 2002. godine, nagradu Srebreni Leopard je osvojio film „Gori vatra“ u režiji Pjera Žalice na Filmskom festivalu u Lokarnu 2003. godine, 2004. godine film „Ljeto u zlatnoj dolini“ u režiji Srđana Vuletića dobitnik je nagrade Roterdamski tigar na Filmskom festivalu u Roterdamu, na Berlinskom filmskom festivalu film „Grbavica“ u režiji Jasmile Žbanić je 2006. godine osvojio nagradu Zlatni medvjed, dok 2008. godine glavna nagrada za film na Filmskom festivalu u Kanu je osvojio „Snijeg“ u režiji Aide Begić. Sarajevo Film Festival 2003. godine pokreće „Dane filmske industrije CineLink“ i „BH Film Festival“ zajedno sa Udruženjem filmskih radnika BiH. Jugoslovenske kuće „Bosna film“ , „Studio film“ i „Sutjeska film“ su 2009. godine dobile adekvatnog nasljednika javno preduzeće Filmski Centar Sarajevo, a iste godine je otvoreno prvo sarajevsko multiplex kino „Cinema City“. Naredne godine je Univerzitet Sarajevska škola za nauku i tehnologiju (University Sarajevo School of Science and Technology) osnovala prvu privatnu filmsku školu „Sarajevo Film Academy“. Filmovi koji su posebno naglasili ovaj period filmskog stvaralaštva u BiH, pored spomenutih, su i filmovi: „Kod amidže Idriza“ (2004.), „Go West“ i „Dobro uštimani mrtvaci“ (2005.), „Nafaka“, „Nebo iznad krajolika“ i „Sve džaba“ (2006.), „Teško je biti fin“, „Armin“, „Duhovi Sarajeva“ i „Živi i mrtvi“ iz 2007. godine, „Čuvari noći“ (2008.), „Jasmina“ (2009.), „Na putu“, „Sevdah za Karima“, „Ostavljeni“ i „Cirkus Columbia“ (2010.), „Halimin put“ (2012.) ... Posebno priznanje žirija 2012. godine je dobio film „Djeca“ u režiji Aide Begić u programu „Un Certain Regard“ na Filmskom festivalu u Kanu. Srebreni medvjed glavna nagrada žirija i Srebreni medvjed za glavnog glumca je osvojio film „Epizoda u životu berača željeza“ u režiji Danisa Tanovića na Filmskom festivalu u Berlinu.

Godine 2019. je održano 25. izdanje Sarajevo film festivala koje je okupilo preko 100.000 gledalaca i preko 2.000 filmskih profesionalaca, čime je potvrđen epitet jednog od najprepoznatljivijih filmskih festivala. U ulici Dženetića Čikma u Sarajevu je 2019. godine svečano otvoren Muzej "Valter brani Sarajevo", prvi filmski muzej na Balkanu, posvećen istoimenom kulturnom filmu u režiji jednog od najvećih bh. filmskih autora Hajrudina Šibe Krvavca.

Priznanje za dosadašnja postignuća u kreativnoj oblasti filma je dobio grad Sarajevo 31. oktobra 2019. godine, kada je dobio status grada filma UNESCO-a, čime je Sarajevo postalo član „Mreže kreativnih gradova UNESCO-a“ među ukupno 18 gradova filma UNESCO-a u svijetu. Prethodnu godinu 2020., obilježio je ratni dramski film „Que Vadis Aida“ u režiji i prema scenariju Jasmile Žbanić, koji je izazvao veliki interes svjetske filmske scene. Dobitnik je nagrade publike na 50. izdanju Međunarodnog filmskog festivala u Rotterdamu i nagrade za najbolji strani film 2021. na Filmskom festivalu u Göteborgu, a nominovan je za najbolji međunarodni film na 36. dodjeli Nagrade nezavisnog duha, te za najbolji strani film i režiju na 74. dodjeli nagrade BAFTA. „Que Vadis Aida“ je ušao u uži izbor od 15 filmova nominiranih za najbolji strani film na 93. dodjeli Oscara.

2.4. Pravni i institucionalni okvir za regulaciju i podršku filmskoj djelatnosti u BiH

U Bosni i Hercegovini na državnom nivou ne postoji Zakon o kinematografiji. Pravni i institucionalni okvir u Bosni i Hercegovini, koji se tiče filma i filmske industrije, kinematografije, podijeljen je na Federaciju Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, te na nivou kantona postoje određeni pravni okviri. Zakon o autorskom pravu i Zakon o kolektivnom ostvarivanju autorskih prava, doneseni su 2010. godine, a za njihovu sprovedbu zadužen je Institut za intelektualno vlasništvo Bosne i Hercegovine. Za međunarodnu saradnju u sektoru kinematografije je zaduženo Ministarstvo civilnih poslova BiH.

Na nivou Federacije Bosne i Hercegovine na snazi je Zakon o kinematografiji iz 1991. i Zakon o filmskoj djelatnosti iz 1990. godine. Fondacija za kinematografiju je formirana 2002. godine, koja ima cilj pružanja finansijske podrške u razvoju kinematografije, a Vlada FBiH je također sudjelovala u osnivanju Javnog preduzeća „Filmski centar Sarajevo“, koji je finansiran od strane Fondacije. U Republici Srpskoj je osnovana Kinoteka RS-a, od strane Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske. Na snazi je Zakon o kinematografiji iz 2009. godine. Od kantona u Bosni i Hercegovini se izdvaja Kanton Sarajevo. U Kantonu Sarajevo je na snazi Zakon o filmskoj djelatnosti iz 2001. godine, a vlada Kantona Sarajevo kontinuirano izdvaja sredstva za podršku razvoja filma i filmskim projektima.

Emitovanje domaćeg i stranog sadržaja je regulirano Zakonom o javnim RTV servisima, a u nadležnosti je Regulatorna agencije za komunikacije BiH i Ministarstva prometa i komunikacije BiH.

2.5. *Filmski festivali u BiH*

Titulu najpoznatijeg bosanskohercegovačkog filmskog festivala od 1995. godine nosi Sarajevo film festival. Održava se svake godine u augustu, u glavnom gradu BiH i okuplja veliki broj stranih i domaćih učesnika kao i hiljade posjetitelja, a za vrijeme trajanja festivala se prikazuje nekoliko stotina filmova. Za najbolja filmska ostvarenja dodjeljuje se nagrada pod simboličnim nazivom „Srce Sarajeva“. Pored takmičarskog i netakmičarskog dijela, festival također služi za promociju tradicije i kulture Bosne i Hercegovine. Festival je posebno fokusiran na područje Jugoistočne Evrope. Posljednje izdanje Sarajevo Film festivala je prvi put održano u online ili digitalnom izdanju 2020. godine, uslijed posljedica pandemije korona virusa. „Na ovogodišnjem Sarajevo Film Festivalu, koji je od 14. do 21. augusta održan u online formatu, na platformama ondemand.sff.ba, cinelinkindustrydays.com i talentssarajevo.com, bilo je 250 angažiranih, 320 predstavnika medija, 1536 gostiju iz 47 zemalja i preko 130.000 gledalaca u 59 zemalja svijeta. Prikazano je 187 filmova iz 56 zemalja, od kojih je 64 imalo svoje svjetske, a 8 međunarodne premijere. 49 filmova bilo je u takmičarskim programima, od čega je bilo 29 svjetskih premijera. Festival je otvoren svjetskom premijerom filma Pjera Žalice „Koncentriši se, baba“ koju je u dva sata od početka prikazivanja gledalo skoro 14.000 gledalaca u 42 zemlje svijeta.“ („Završen 26. Sarajevo Film Festival“ , Sarajevo Film festival, <https://www.sff.ba/novost/11426/završen-26.-sarajevo-film-festival> , pristupili: 11.04.2020.)

Bosanskohercegovački Film Festival je nastao 2003. godine s ciljem promocije bh. filmova, filmskih autora i profesionalaca i održava se svake godine u okviru Sarajevo Film Festivala. Pored promocije bosanskohercegovačke filmske umjetnosti, također organizuje takmičenja za studentske filmove. Televizijska kuća Al Jazeera Balkans je 2018. godine u septembru predstavila prvo izdanje Festivala dokumentarnog filma Al Jazeera Balkans. Pravo Ljudski Film Festival je festival dokumentarnog i eksperimentalnog filma, koji se održava svake godine od 2006. u kino salama, pozorištima, galerijama i bibliotekama, ali i na otvorenom u Sarajevu. Od 2008. godine u Sarajevu postoji i Omladinski Film Festival Sarajevo koji promovira talentiranu omladinu iz regije i svijeta. Viva film festival se održava od 2015. godine u čijem je fokusu dokumentarni film. Fondacija WARM je osnovala istoimeni festival koji uključuje projekcije, konferencije, diskusije i izložbe na temu ratne umjetnosti i ratnog izvještavanja.

Pored Sarajeva, kao centra kulturoloških dešavanja, postoje i manji filmski festivali koji se održavaju širom države. Jedan od njih je Mediteran Film Festival u Širokom Brijegu, koji važi za najstariji festival dokumentarnog filma u regiji. Nastao je početkom 2000. godine. Udruženje građana „Jahorinafest“ je osnovalo Jahorina Film Festival. Predstavlja filmski festival umjetničkih ostvarenja u oblasti kratkog igranog, dokumentarnog i kratkometražnog filma i održava se svake godine na Palama. Tuzla Film Festival se održava svake godine u oktobru, a fokusiran je na mlade autore. Od filmskih festivala se ističe i Međunarodni festival animiranog filma Banjaluka. Prvo izdanje održano je u oktobru 2008. godine, uz prisustvo nekih od najvećih svjetskih majstora animiranog filma - Jerzy Kucia, Piotr Dumala, Borivoj Dovniković-Bordo, Bill Plympton, Uzi i Lote Gefemblad.

Zaključak

Esej predstavlja uvid u stvaranje bosanskohercegovačkog identiteta i stvaranje bh. medijske kulture sa naglaskom na filmsku umjetnost. Filmska umjetnost u Bosni i Hercegovini možemo vidjeti da se razvijala relativno brzo sve od perioda Prvog i Drugog Svjetskog rata pa do kraja 90-tih godina 20. stoljeća, kada je njena kulturna tranzicija nažalost prekinuta.

Bosanskohercegovački filmski stvaraoci se naročito ističu tijekom jugoslovenskog perioda, kada dolazi do značajnog razvoja filmske industrije. Možemo reći da uprkos značajnom razvoju u tom periodu, Bosna i Hercegovina je i dalje bila u sjeni Jugoslavije i naprednijih zemalja na polju filma poput Hrvatske i Srbije, te tek svoj filmski identitet gradi nakon formiranja samostalne države. Tada dolazi do osnivanja obrazovnih kadrova u oblasti filmske umjetnosti, kao i osnivanja prvih filmskih festivala širom Bosne i Hercegovine.

Kroz rad možemo primjetiti određene nedostatke u kulturnom razvoju Bosne i Hercegovine, kao što je to naprimjer pravni okvir koji još uvijek nije usavršen i naglašen, naročito kada je u pitanju filmska umjetnost u Bosni i Hercegovini. Također, zaključujemo da je ratni period tokom 90-tih godina značajno utjecao na filmski tok, a kao primjere toga imamo različite domaće i strane filmove sa jedinstvenom ratnom tematikom i osvrtanjem na ratna dešavanja. Danas, nažalost, kultura u BiH općenito, se zasniva na manifestacijskom i festivalskom planu, te isključivo na profitu i nedovoljno pažnje se poklanja unaprijeđenju filmske i drugih umjetnosti. Unatoč tome, Bosna i Hercegovina se može pohvaliti brojnim filmskim festivalima, među kojima je najznačajniji Sarajevo Film Festival, kao i mnogim filmskim nagradama, među kojima se ove godine u „utrci“ za prestižnu filmsku nagradu Oskar nalazi i bosanskohercegovački film „Que Vadis Aida?“ u režiji i prema scenariju Jasmile Žbanić.

Korištena literatura

1. Fejzić-Čengić, Fahira (2009.): „Medijska kultura u Bosni i Hercegovini“, Sarajevo
2. Hadžismajlović V. (2002.): „Žive slike o filmskoj umjetnosti“, Sarajevo.
3. Mikić, K. (2001.): „Film u nastavi medijske kulture“, Hrvatska.
4. Slijepčević B. (1982.): „Kinematografija u Srbiji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini 1896-1918“, Beograd.
5. Vijeće Ministara BiH, Ministarstvo civilnih poslova (2008.): „STRATEGIJA KULTURNE POLITIKE U BiH“, Sarajevo.

Internet izvori:

1. Čolaković, Vladimir: „N1 vodič kroz filmske festivale u BiH“, <https://ba.n1info.com/kultura/a111933-n1-vodic-kroz-filmske-festivale-u-bih/> , pristupili: 11.04.2021.
2. Filmska enciklopedija, mrežno izdanje: „Jugoslavija“, <https://filmska.lzmk.hr/natuknica.aspx?ID=2522> , pristupili: 10.04.2021.
3. Fond Otvoreno društvo: „Bosanskohercegovačka kinematografija“, http://vpi.ba/wp-content/uploads/2016/05/Bosanskohercegovačka_kinematografija.pdf , pristupljeno: 10.04.2021.
4. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje: „Film“, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=19597> , pristupili: 10.04.2021.
5. Iordanova, Dina: „Prikaz rata u BiH u poslijeratnoj filmskoj produkciji“, <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo-etika-tehnike-i-forme/prikaz-rata-u-bih-u-poslijeratnoj-filmskoj-produkciji> , pristupili: 10.04.2021.
6. Međunarodni Festival Animiranog Filma Banja Luka: „O festivalu“, <https://www.banjalukanima.org/bs/about> , pristupili 11.04.2020.
7. Sarajevo City Of Film: „Grad filma“, <https://sarajevocityoffilm.ba/bs/pocetna/#> , pristupili: 11.04.2021.
8. Vidović, Boris: „Povijest(i) filma“, [https://www.hrstud.unizg.hr/_download/repository/Vidovic%3A_Povijest\(i\)_filma.pdf](https://www.hrstud.unizg.hr/_download/repository/Vidovic%3A_Povijest(i)_filma.pdf) , pristupili: 10.04.2021.

